

Útmutató a portfólió készítéséhez

Rövid ciklusú tanári mesterképzésben tanuló (szakterülettel azonos,
szakterülettől eltérő) hallgatók részére
Pannon Egyetem

A tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet 1. sz. melléklete alapján „*tanárképzésben a záróvizsga része a képzés során készült, a szakmai gyakorlatokat is bemutató és feldolgozó, a tanárjelölt felkészülését, saját fejlődését értékelő dokumentumgyűjtemény, portfólió, amely a tapasztalatok neveléstudományi szempontú, tudományos alaposágú bemutatása, elemzése és értékelése. Bizonyítja, hogy a hallgató képes önreflexióra, a képzés különböző területein elsajátított tudását integrálni és alkalmazni, a munkája szempontjából meghatározó tudományos, szakirodalmi eredményeket, továbbá a tanítás vagy a pedagógiai feladat eredményességét értékelni.*”

Néhány kiindulópont

Az idézett jogszabályból érdemes kiemelni néhány kulcsmondatot, amely megalapozza a portfólió fogalmának értelmezését, a készítés folyamatát, és az értékelését egyaránt.

A portfólió mindazon válogatott dokumentumok egységes rendszerbe szerkesztett, és a szerző saját elemzéseivel ellátott dokumentumgyűjteménye, amely hiteles képet ad a tanárjelölt tanári felkészültségéről.

A portfólió bemutatja a tanárjelöltek tanári pályára való felkészülését és annak eredményességét.

A felkészülés és a fejlődés útja a tanárképzésben az alábbi **képzési területekhez** kapcsolódik: szaktárgyi képzések, pedagógia/pszichológia tanulmányok, módszertani képzés és gyakorlati képzés. Így a portfólióba a képzés teljes egészéből válogathatók dokumentumok. Külön figyelmet kell fordítani arra, hogy a szakmai gyakorlatokat reprezentáló munkák is kerüljenek be a gyűjteménybe, hogy ezáltal is kifejeződjön a tanár tevékenységét jellemző **elméleti és gyakorlati tudás egymást feltételező** lényege.

Továbbá azokat a dokumentumokat érdemes kiválasztani a lehetőségek széles tárházából, amelyek a legmarkánsabban fejezik ki a szerző **tanári tudását, annak fejlődési útját**. Mivel a fejlődési út egyéni, az ezt bemutató portfólió is nagyon **egyedi műfajnak** számít.

A felkészültség bemutatásának útjelzői a kompetenciák.

A tanár tudásának definiálására a **tanári kompetenciákat** fogalmazta meg a szakma és a jogszabály is (8/2013. EMMI rendelet). A kompetenciák olyan egységes igazodási pontot jelentenek, amelyek érvényesek a képzés, a továbbképzések és az életpálya modellhez kapcsolódó eljárások számára egyaránt, biztosítva annak a szemléletnek az érvényesülését, hogy a **tanári fejlődés egy egységes folyamat** a pálya teljes egészére nézve. Am az is belátható, hogy a kompetenciák más-más szintje (sztenderd) várható el a pálya különböző szakaszain lévő egyénektől, a kezdő és gyakorló tanároktól. A kompetenciák az összetevőik által szintén jelzik, hogy az elméleti és gyakorlati tudás szétválaszthatatlan. Minden **kompetencia eleme az ismeret, a képesség és az attitűd**. A rendelet nyolc kompetenciát,

nyolc tanári tevékenységterületet határoz meg, amelyhez képest a portfólióban dokumentálni tudjuk, és amihez viszonyíthatjuk saját szakmai szintünket. Így a portfólió dokumentumainak kiválasztásakor az is fontos szempont, hogy lefedjük általuk a nyolc kompetencia területét. (A kompetenciák tartalmának részletesebb kifejtését ld. a rendeletben.

A hallgató képes önreflexióra, tudásának, tevékenységének elemzésére.

Ahhoz, hogy a portfólió készítésénél valóban összeköttetést teremtsünk annak két síkja; a konkrét dokumentumok és a tanári tudásunk, tevékenységünk bemutatása közt, az **önreflexió eszközhöz** folyamodhatunk. Ennek segítségével a dokumentumban leírt, elbeszélte folyamat mögöttes gondolkodásmódját, indoklását a reflexióban tárjuk fel. Célszerű az elemzéskor pontosan reprodukálni az elgondolásaink, döntéseink logikáját, mert ezáltal válik érthetővé az olvasó számára a **tevékenységeink beágyazottsága, igazoljuk általa a tanári tudatosságunkat**. Ennek érdekében az önreflexió segítségével megfogalmazzuk, hogy a dokumentált tevékenységeinkben mit úgy tettünk, írtunk, szerkesztettünk, terveztünk, vezettünk le, reagáltunk, értékeltünk stb... ahogy. Mit választhattunk volna még az adott helyzetben megoldásként, miért emellett vagy amellett a lehetőség mellett döntöttünk, mit gondolunk arról, hogy milyen eredményt értünk el, hogy értékeljük azt, mit próbálunk a későbbiekben másképp, miért stb...? Milyen megoldandó problémával, feladattal szembesültünk, mi okozott fejtörés stb...? Milyen motivációink, mögöttes célkitűzéseink voltak egy adott feladat elvégzésekor?

A tapasztalatok tudományos alapú bemutatása

A reflexiót segíti, minőségét és szintjét növeli, és biztos tudásunkat is igazolja, ha az érvelésünkben **a gyakorlat tapasztalatait a tanult elméletek segítségével vagyunk képesek elemezni**. Ezért a dokumentumok és tevékenységek bemutatását, azoknak a különböző kompetenciákkal való kapcsolatát helyezzük egy megfelelően illeszkedő elméleti keretbe. Az elméleti keretet konkrét források megjelölésével, tudományos munkákkal, **szakirodalmi hivatkozásokkal** szükséges alátámasztani. Ez feltételezi a szakszerű hivatkozások ismeretét, illetve a szakirodalom használatának ismeretét.

A különböző területeken szerzett tudás integrálása

Mivel a portfólió végleges elkészítése a tanulmányok lezárásának egy fontos eleme, lényegéből adódóan szintetizáló jellegű; a képzés összes színterén, az elméleti és gyakorlati tudás egységét dokumentálja. Az előbbi bekezdést folytatva jó, ha az elméleti alapozás nem csupán egy irodalmi hivatkozást tartalmaz, hanem **a különböző kurzusokon tanultakat szintetizáljuk, és erre helyezzük a dokumentum értelmezését**. (Pl. a személyiség fejlődéséről tanultak és tapasztalatok egységben látása vagy a csoportok és közösségek alakulását befolyásoló tényezők összegzése, amit különböző kurzusokon sajátítottunk el, és tapasztaltunk az iskola világában, stb...) Mivel a tanár tevékenysége összetett, munkája során egyidejűleg több kompetenciát is működtet. Ezért a kiválasztott **dokumentumok sem csupán egy kompetenciához** köthetnek. Célszerű viszont csak a legközvetlenebb kapcsolatokat definiálni, és elemzés során ezeket igazolni. Így egy dokumentum 2-3kompetenciát tükrözzön.

A portfólió célja

A *portfólió* célja annak bizonyítása, hogy a hallgató képes a képzés különböző területein elsajátított tudást integrálni és tanári munkájában alkalmazni. Képes a tanulók teljesítményeiről és fejlődéséről, valamint a tanulási-tanítási folyamatról módszeresen gyakorlati tapasztalatokat gyűjteni és a tényszerű adatokat elemezni, következtetéseket megfogalmazni, valamint az eredményeket saját tanári munkájában alkalmazni.

A *portfólió*nak tükröznie kell, hogy a hallgató a tetszőleges szakmai témát szakmódszertani, neveléstudományi és pszichológiai ismereteire támaszkodva az alap- és középfokú oktatás szintjein, illetve a szakképzés vagy a felnőttoktatás céljainak megfelelően képes kidolgozni.

Lényeges, hogy a portfólió által láthatóvá váljon a hallgató szakmai fejlődése, és további előrelépési utakat rajzoljon ki a jelölt számára.

A portfólió készítésének folyamata

– anyaggyűjtés

Az anyaggyűjtés bázisát képezheti minden olyan dokumentum, amelyet a hallgató készített, vagy róla készítettek a képzés időszakában, bármely képzési területen (szaktudomány, tantárgy pedagógia, pedagógia/pszichológia, iskolai gyakorlat). Így a dokumentumok széleskörű tárháza sorakoztatható fel.

A portfóliónak 4-6 dokumentumot kell tartalmaznia.

Példák dokumentumtípusra
Órai megfigyelések rögzített változata (irányulhat gyerekre, tanárra, az egész órai tevékenységre)
Szakkikk, tanulmány feldolgozása, elemzése, összegzése, értékelése
Recenzió megjelent szakirodalomra
A tanulók értékelését segítő mérő eszköz (teszt, feleltetés, portfólió stb.)
Egy gyermek fejlődéséről készült esettanulmány
A jelölt tanulásszervezésre vonatkozó felfogása, az olvasottakra való hivatkozással
Külső szervekkel való kapcsolat dokumentumai
Számítógépes dokumentumok (internetes keresés eredményei)
Bármilyen terv (óra-, tematikus terv, órán kívüli tevékenység terve)
Mindenféle értékelés, amelyet a jelölt valamely tanári tevékenységére kapott
Látogatások dokumentumai, beleértve a jelölt szakmai látogatásait és a gyerekekkel tett látogatásokat is
Speciális bánásmódot igénylő gyerekek számára készített egyéni terv
Gyerekekkel, tanárokkal, szülőkkel készített interjúk
Pedagógiai napló (a gyerekek nevének említése nélkül)
Levelezés a szülőkkel
Az információs és kommunikációs technológia alkalmazásának bizonyítékai
Előadáson, konferencián készített jegyzetek reflexiókkal
Megfigyelések jegyzőkönyvei
Évfolyamtársak kritikai észrevételei
A jelölt tanításfilozófiájának kifejtése
Fényképek, képek, videofelvételek
Tanulók portfóliói (ennek mi lenne a szerepe?)

A jelölt által olvasott és reflektált öt évnél nem régebbi szakcikkek
Valamely probléma megoldásának leírása
A jelölt által készített anyagok (taneszköz, poszter)
<i>Falus és Kimmel</i> nyomán válogatva (2003, 66-68. o.)

- válogatás
A válogatás alapját a 8/2013-as EMMI rendeletben meghatározott tanári kompetenciák alkotják. Célszerű olyan munkákat kiválasztani, amelyek a legerősebb igazoló erővel bírnak az adott tévékenységterületen elért eredményekkel, fejlődéssel kapcsolatosan. Amennyiben egy dokumentum nem igazolja a szakmai fejlődést, akkor sem célszerű a portfólióba elhelyezni, ha a hallgató ahhoz érzelmi szempontból kötődik. Azok a dokumentumok vagy dokumentumrészletek, amelyek nem hordoznak plusz információt a fejlődés bizonyításához, feleslegesek, csak a terjedelmet növelik.
- reflexió
Schön (1987) értelmezése szerint a szakértő elméleti és praktikus tudására támaszkodva keretbe foglalja a problémát, és ez alapján képes azt értékelni, döntést hozni, megoldást találni.
A reflexió az egyén tudatos cselekvéséhez köthető, ahol a tévékenységeket, döntéseket az egyén jól képes indokolni, ismeri cselekvésének és gondolkodásmódjának jellegzetességeit.
A fentiek alapján tehát fontos, hogy a portfólióban láthatóvá váljon a saját tanári tévékenységre való rákérdezés, annak indoklása, következtetések levonása. Szükséges, hogy az elemzés állításai konkrétan mutassanak rá a dokumentumra vagy annak egy részletére. Ennek segítségével válik valóban igazoló erejűvé a kiválasztott dokumentum a tanári kompetenciára nézve.
- szerkesztés
A szerkesztés során a kiválasztott dokumentumokat valamilyen logika szerint sorrendbe állítjuk, és kapcsolatot teremtünk a dokumentumok és az elemző szövegek között. A szerkesztés egyéni sajátosságokat mutathat. Lényeges, hogy a kezdeti kiindulópontok, az egyéni fejlődési terv segítségével írjuk le saját szakmai utunk elsődleges állapotát, majd annak fejlődési ívét követően a képzés során elért eredményeket, végül további célokat is fogalmazzunk meg. Strukturáló elemként fontos szerepe van a tanári kompetenciáknak.

A Portfólió felépítése:

- Tartalomjegyzék
- Bevezetés
(pl. a tanári pálya terén szerzett eddigi tapasztalatok; elvárások a képzéssel szemben; egyéni fejlődési terv, a dokumentum szerkesztésének elvei)
- A fejlődési út bemutatása a dokumentumok segítségével, az adott kompetenciára való hivatkozással.
(Fontos: egy dokumentum egy-két kompetencia igazolására szolgálhat, esetlegesen utalhat egy harmadik tévékenységterületre. A dokumentumok és kompetenciák összefüggéseiről ábra vagy táblázat is készülhet.)
- Befejezés

(Összegzés, további célok és tervek megfogalmazása, amely szervesen következik az előzetesen leírtakból.)

– Irodalomjegyzék

(A portfólióhoz felhasznált irodalomról van szó, amelyet az elemzéshez használtunk. A dokumentumok irodalomjegyzéke természetesen maradhat a dokumentum végén. Mivel a portfólió pedagógiai közlés, a rá vonatkozó hivatkozási szabvány a „Magyar Pedagógia publikációs stílusa”, amely megtalálható az interneten-<http://www.magyarpedagogia.hu/?pid=50>.)

A portfóliót minden félévben a Tanárképző Központ által meghatározott időpontig kell leadni egy PDF formátumú fájlban, emailen elküldve a baum.krisztina@mftk.uni-pannon.hu címre.

A Portfólió értékelése:

A portfólió értékelését a pedagógia/pszichológia és a szakmódszertan oktatói végzik, egységes értékelési szempontok szerint.

Az értékelés kritériumai:

Elsődleges értékelési szempontok:

- A portfólióban szemléletesen, világosan megfogalmazott és felmérhető a hallgató tanári tudásának állapota és tevékenységének eredménye.
- A portfólió bemutatja és igazolja szerzőjének tanári fejlődését; ez láthatóvá válik a szerkesztésben és az érvelésben egyaránt.
- A csatolt dokumentumok hitelesek, a megjelölt kompetenciával koherensek, a válogatás tudatos és indokolt.
- A portfólió jellemzője a szakmai tudatosság; a reflexiókban konkrét és alátámasztott állítások szerepelnek, az elemzésben utalás történik a dokumentumokra, azok egy-egy szakaszára.
- Az érvelés szakirodalmi hivatkozással is alátámasztott, a dokumentumok és a kapcsolódó elemzések/reflexiók szerves egységet alkotnak.
- A dokumentum felépítése koherens, logikus.

Formai szempontok:

- A dokumentumok hitelessége igazolt.
- Pontos, szabványos hivatkozásokot tartalmaz, formai szempontból megfelel a Magyar Pedagógia publikációs stílusának.
- Áttekinthető, esztétikus kivitel.

Az útmutató összeállításához felhasznált irodalom:

- A tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet
https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a1300008.emm (letöltés: 2017. április 3.)
- Falus Iván és Kimmel Magdolna (2003): *A portfólió*. Budapest, Gondolat Kiadói Kör, ELTE, BTK, Neveléstudományi Intézet.
- Schön, D. (1987): *Educating the Reflective Practitioner*. Jossey-Bass, San Francisco.

Címoldal:

Pannon Egyetem
Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar
Tanárképző Központ

TANÁRKÉPZÉS

[a szakképzettség neve] szakképzettség

TANÁRI PORTFÓLIÓ

Készítette: [név]

Veszprém

[A beadás éve]

NYILATKOZAT

Alulírott kijelentem, hogy a tanári portfólió saját munkám eredménye, azt más intézménynél felsőfokú képesítés megszerzésére nem nyújtottam be. A dolgozat elkészítéséhez felhasznált valamennyi forrást a *Hivatkozott irodalom jegyzéke* című részben feltüntettem.

Tudomásul veszem, hogy a tanári portfóliót a Pannon Egyetem, valamint a feladatot kiíró szervezeti egységek munkatársai kutatási célokra szabadon felhasználhatják.

Kelt:

.....

(aláírás)